

A VIDEOFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI, PROBLÉMÁI ÉS AZ ISKOLATELEVÍZIÓ

NAGY ANDOR

A televízió felhasználásának alig több mint három évtizedes fejlődését nyomon követve, ebben a Magyar Iskolatelevízió 20 évét vizsgálva a tapasztalatok tükrében, arra a következtetésre jutottunk, hogy a jövő a videofejlesztéssel kapcsolódik össze. *Korompay Géza* tanulmánya a magyarországi videofejlesztés 1980-as években várható alakulását elemezve, *Falus Iván*: A videotechnika alkalmazása a pedagógusképzésben a 80-as években című munkája az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság által készített „A mágneses képrögzítés felhasználása az oktatásban és a közművelődésben” című tanulmány éppúgy jut el, mint saját vizsgálataink, ahhoz a felismeréshez, hogy az iskolatelevízió eredményes felhasználása szempontjából korszakhatárt jelent a képmagnó lehetőségeinek kikísérletezése és széles körű alkalmazása.

A televíziópedagógiai kutatásaink közben arra a megállapításra jutottunk, hogy a külföldi tapasztalatokat sokkal inkább kellene figyelembe venni, mint ahogyan azt tettük, illetve tesszük. Számos ország előttünk jár, hiszen jóval korábban ismerkedtek meg a televízióval, az eszközből lett média funkcióival, felhasználhatóságával, az alkalmazás problémáival . . . kísérletezték ki a módszereket, a hatékonyság összetevőit stb.

Tapasztalataink igazolják, hogy néhány éves késedelemmel nálunk is jelentkeznek hasonló, esetenként megegyező problémák, mint amilyenekkel Amerikában, Angliában, Olaszországban, Japánban, Franciaországban . . . előzőleg találkoztak. Ebből adódik, hogy eleve felkészülhattünk volna a televízió térhódításainak következményeire, levonhattuk volna igen sok esetben a társadalompolitikai, szociológiai, kulturális, egészségügyi, pedagógiai, stb. konzekvenciát.

Jelenünk egyik televíziós jellemzője a színes készülékek széles körű elterjedése. Bizonyos, hogy sok gondtól menekülhetnénk, mentesülhetnénk, ha időben gyűjtenénk tapasztalatokat a színes televízióval kapcsolatban. Hogyan változtatja meg például az eddigi televíziós szokásokat, mennyivel motiválőbb mint a fekete-fehér, milyen többletet jelentenek a megismerés szempontjából a színek . . . Az 1980-as berlini intervíziós konferencián bemutatott iskolatelevíziós műsorok nagyobb hányada már színes volt. A fekete-fehérben készült műsorok mintegy szerény résztvevőként jelentkeztek, pedig bizonyos, hogy a fekete-fehér műsoroknak akkor is megmarad a funkciója, amikor a színes már általános lesz.

Az előzőekhez hasonlóan, a külföldi tapasztalatok figyelemmel kísérése ösztönöz a videotechnika alkalmazása, illetve az iskolatelevíziós műsorok

képmagnó beiktatásával történő felhasználása elemzésére. E vonatkozásban is érdemes lenne Japán vagy akár a szomszédos Ausztria tapasztalatainak tanulmányozása, a Szovjetunióban kapott információk hazai átültetése.

A videotechnikával kapcsolatos ismeretek terjesztésében, a képmagnóban rejlő lehetőségek kiaknázásának kutatásában, egységes videotechnikai rendszer kialakításában hazánkban elismerésre méltó szerepet vállalt az Országos Oktatástechnikai Központ. A gondozásában megjelent tanulmányok, a videotechnika megismertetését, eredményes alkalmazását szolgáló tanfolyamok mindennél jobban igazolják a támogatásra érdemes pozitív törekvést. Ez esetben valóban arról van szó, hogy elébe megyünk a várható eseményeknek, hiszen a videotechnika hazai elterjedését úgy kell tekinteni, mint a közel jövő egyik programját. Ezt sugallják a már közölt OOK-s tanulmányok, de a szerény személyes példák is.

Ma még távolinak tűnő feladatot jelent a képmagnós ellátottság biztosítása, az iskolák felszerelése valutáért beszerezhető eszközökkel, szalagokkal, még perspektivikusabbnak az eszközök eredményes alkalmazása. Meggyőződésünk azonban, hogy a további békés fejlődés folyamatában, a KGST keretében megtaláljuk a módját, hogy lehetővé váljék hazánkban is a video-fejlesztés.

1979-ben megvédett disszertációnk éppen úgy, mint a Tankönyvkiadónál megjelent Iskolatelevíziós pedagógia című kötet egyértelműen mutat rá arra a tényre, hogy a jelenünket jellemző iskolatelevízióval szembeni idegenkedés szinte teljes felszámolását jelenti majd a képmagnó beépülése a nevelés-oktatás folyamatába.

Azok a problémaforrások, amelyek a gyakorló pedagógusok részéről jogos vagy kevésbé jogos kritika formájában megfogalmazást nyertek és nyernek, szinte kivétel nélkül a műsorok vételének ismételhetetlenségével, az alkalmazkodás nehézségével függnek össze.

E dolgozat megírásakor célunk volt ugyanakkor az is, hogy részben az idevágó szakirodalomban, részben saját bel- és külföldi tapasztalataink alapján rámutassunk a hazai videofejlesztés lehetőségeire, a fejlesztést nehezítő problémákra és felvázoljuk, hogy a képmagnó közbeiktatásával alkalmazott iskolatelevíziós műsorok milyen metodika alkalmazását igénylik a gyakorló pedagógusoktól.

Hogyan tanítok televízióval?

A Magyar Iskolatelevízió vezetői hamar felismerték hogy a képernyő segítségével jól terjeszthetők a hatékony módszerek, bevált eljárások. Nem recept adási szándékkal, sokkal inkább bizonyos általánosítható következtetések felismerése nyomán, ötleteket kívánnak adni. Nem arról szólnak ezek a műsorok, hogy hogyan kell televízióval tanítani, sokkal inkább arról, hogy hogyan lehet. Egy-egy ilyen műsor alkalmas arra, hogy a leghatékonyabbnak látszó módszereket széles körben népszerűsítse az iskolatelevízió, de alkalmas arra is, hogy a nézők összevetéseket tegyenek az általuk alkalmazott eljárás és a televízióban látottak között.

Amióta létrejöttek Egerben az iskolatelevízió bázisiskolái (1975, 1977), azóta arra is van mód, hogy a műsorok készítői osztálykeretben maguk mutas-

sák be, hogy hogyan tanítanak televízióval. A bázisok egyik nagy lehetősége abban lehető meg, hogy kísérleti mőhelyként módot ad a különböző eljárások kipróbálására is.

A bázisok oktatói egyébként részt vesznek a forgatókönyvek vitáiban, véleményüket közlik a bemutatott mősorokról az alkotókkal, kutatják az alkalmazás legjobban hasznosítható módszereit, konferenciákon, tanulmányokban számolnak be tapasztalataikról, benyomásaikról.

A bázisiskolák technikai felszereltsége lehetővé teszi, hogy képmagnóra rögzítsék az iskolatelevíziós mősorok egy részét, illetve a televízióval kombinált, megőrzésre érdemes órákat, amelyeket a későbbiekben elemezni, értékelni lehet, ami a gyakorló iskolák vonatkozásában igen sok haszonnal jár. A videotechnika alkalmazása a bázis-iskolákban már a jövőbe vezető utat mutatja. Ismeretes ui. hogy ma már számos külföldi országban a videotechnika jóvoltából a mieinknél lényegesen előnyösebb helyzetben van a pedagógus, aki iskolatelevízióval kívánja kombinálni tanítási óráját.

A képlemez számunkra még új fogalom, a videokazetta, a képmagnó már ismerősebbnek tűnik, lassan barátkozunk a színes televízióval is, mely újabb nagyszerű lehetőséget ígér a pedagógiai munka szempontjából is.

Az eltelt 20 év summája

A Magyar Iskolatelevízió új utakat keres szinte születése óta, bár soha nem hagyta figyelmen kívül a nemzetközi tapasztalatokat. Nem elégedett meg a tanórák egyszerű képernyőre fogalmazásával, bár az első mősorok kísérleteisen hasonlítottak a tanórákra. Olyan módon igyekezett ismereteket élményszerűen közvetíteni, ahogyan más eszközök nem voltak, illetve nem lettek volna képesek. Egyre gazdagodó mősorstruktúrájával jól szolgálta közvetve vagy közvetlenül közoktatásügyünk fejlődését, ösztönzően hatott a gyakorló pedagógusokra és nem utolsó sorban a neveléstudomány művelőire.

Az eddig megtett út jelentős. Személyes tapasztalataink is igazolják, hogy mősorai, törekvései, nemzetközi vonatkozásban is megállja helyét. Az OIRT konferenciák épp úgy igazolják ezt a megállapítást, mint az a tény, hogy iskolatelevíziónk vezetője a szocialista országokban, de akár Japánban, Franciaországban stb. is szívesen fogadott reprezentánsa az iskolatelevíziós pedagógiánknak. Nagyon sok szakember a szocialista országokból, a nyugati iskolatelevíziók képviselőitől tanulni jár hazánkba.

Summázva a Magyar Iskolatelevízió fejlődését, a véleményt nyilvánítók közül *Sándor György* gondolatai kíváncsognak ide, aki szerint az iskola és a televízió jelenünk két legszélesebb hatókörű művelődési intézménye. Az újabb intézmény, a televízió, az ember idejéből még az iskolánál is többet köt le. A két intézmény közötti kapcsolat kézenfekvő, az együttműködés a közös ügyet szolgálja.

A videofejlesztés és az iskolatelevízió

Az iskolatelevízió bázisaiban, de általában a pedagógusképző intézmények gyakorló iskoláiban, valamint az ausztriai pedagógiai akadémiákon

1. Iskolatelevíziós műsor születésének egyik mozzanata

szerzett eddigi tapasztalatok alapján az a következtetés vonható le, hogy a képmagnetofon alkalmazása szinte forradalmi változást idézhet elő az iskolatelevízió műsorainak széles körű felhasználásában. Talán nem túloz az a megállapítás, hogy a jövőben az iskolarádió magnótárához hasonlóan megvalósul az iskolatelevízió magnótára is és ezzel az alkalmazás eredményessége megsokszorozódik.

Ismeretes, hogy a tömegkommunikációs forradalommal függ össze a videotechnika széles körű és egyre inkább terjedő felhasználása. „A társadalmi berendezkedés jellegéből következik, hogy a képmagnetofon felhasználása a szocialista értékek mind nagyobb tömegekhez történő eljuttatását, a művelődés demokratizálását, a tájékoztatás segítségét jelenti és olyan tevékenységi módszerek elterjesztését, amelyek hozzátartoznak a tartalmasabb emberi élet megteremtéséhez. A képmagnetofon hazai elterjesztésének ügye tehát nem csupán egy technikai eszköz „divatba hozása”, hanem aktuális társadalmi feladat.”*

E társadalmi feladat megvalósulása sajnos nem zökkenőmentes, hisz ma még rendkívül valutaigényes, de a jövő bizonyára megoldja a jelen gondjait.

Ismeretes, hogy a képmagnetofon felhasználhatósága a felsőoktatásban éppen olyan széles körű, mint az emberek szabadidős programjában. Előbbi

* Kelemen Endre: Képmagnó az oktatásban. Tévépedagógia 1979/1. 117 – 118.

esetben például a képességfejlesztés, a rutinfeladatok hegyakörlésének önellenőrzését szolgálhatja, a másik esetben akár lehetővé válhat általa, hogy számunkra érdekes műsorokat vehessünk át a televízióból, ott és annyiszor ismételhessük, ahol és ahányszor kedvünk tartja vagy éppen a lehetőségünk engedi. Ez utóbbi esetben igen jól szolgálja az önművelést, ezen belül például az idegennyelvek tanulását.

Az a benyomásunk, hogy történelmünk ismétli önmagát. A videotechnikával kapcsolatban most hasonló a helyzet, mint annak idején az iskolatelevízióval kapcsolatban volt. Az alkalmazással kapcsolatos tapasztalatok is szinte megegyezők. Nálunk még sok esetben technikai csodának számít a képmagnetofon, keressük az eszközben rejlő lehetőségeket, ugyanakkor a szomszédos országokban, például Ausztriában, már mindennapos programok egyszerű szereplője. Ez a tény egyben azt is jelenti, hogy számos információ nyerhető, illetve adaptálható a külföldi tapasztalatok alapján.

Hazánkban, az OOK jóvoltából 1973 óta jelentős videotechnikai fejlődésnek lehetünk tanúi. Az OOK nemcsak publikációkkal igyekszik e vonatkozásban a haladás ügyét szolgálni, de a veszprémi központjában országos tanfolyamokat szervez, ahol az oktatástechnológiai képzés keretében a különböző intézmények munkatársait megtanítják többek között a képmagnetofon alkalmazására is.

Az OOK támogatásával jött létre a videotechnikai fejlesztés szempontjából igen fontos másik bázis a Szombathelyi Tanárképző Főiskolán, amely irigylésre méltó felszereltséggel és jól képzett szakembergárdával rendelkezik. A szombathelyi rendszer már szinte mindent tud, ami a videotechnikával elvégezhető. Nem véletlen, hogy a pedagógusképző intézmények munkatársai tapasztalatszerzésre Szombathelyre járnak. Ez a pedagógusképző intézmény már számos iskolatelevíziós konzerv műsorral is rendelkezik, amit a szükségletnek megfelelően használhatnak fel az oktatók, illetve a gyakorlóiskolák tanárai, tanítói.

A szombathelyi bázisnak külön érdekessége, hogy már színes technikával is fel van szerelve. Intézményeink közül az első, ahol rögzíteni és sugározni tudják az iskolatelevízió napjainkban egyre gazdagodó színes műsorait.

Az MSZMP Politikai Főiskola és a tanárképző főiskolák, a katonai, illetve a tanítóképző főiskolák, valamint több egyetem ma már szintén rendelkezik videotechnikával. Található képmagnetofonos felszerelés a miskolci gyerekvárosban, a püspökladányi általános iskolában, a szentendrei gimnáziumban, stb., ahol szintén jó lehetőséget biztosít a korszerű eszköz az iskolatelevíziós műsorok rögzítésére, tárolására és alkalmazására.

Természetesen az említettek mellett pedagógiai és nem pedagógiai célokat szolgálva számos egyéb helyen is működnek hazánkban képmagnetofonos berendezések. Így említést érdemel többek között a debreceni pedagógus továbbképző intézet, amelynek szintén jelentős iskolatelevíziós konzerv anyaga van. Az intézmény jellegének megfelelően itt elsősorban a továbbképzés céljait szolgáló műsorokat tárolják.

Különösebb indoklás szükségtelennek látszik a videotechnika nagyszerűségével kapcsolatban, hiszen alkalmazása valóban új, nagyszerű távlatokat nyit meg. A fenti felsorolás viszont arra vall, hogy ma még az ellátottság rendkívül szegényes.

Ahogy előbb arra kellett rámutatnunk, hogy hiába voltak már a kezdet-től fogva jól használható műsorok, ha nem volt megfelelő számú készülék, amely lehetővé tette volna a vételt, most hasonló dilemmával találkozunk.

Adott a videotechnika széles körű felhasználásának lehetősége, sejteni lehet a fejlődésben betöltött szerepét, az iskolatelevízió műsorai hatékonyabb alkalmazásának perspektíváját..., de ennek ellenére arra ma még nincs lehetőség, hogy országosan elterjedjen iskoláinkban.

Az iskolák vezetőit, a technikai eszközöket szerető gyakorló pedagógusokat legfeljebb ingerli a gazdag távlatokat nyitó lehetőség, de hamar rá kell döbbenjenek arra, hogy jelenlegi anyagi helyzetünk a képmagnetofonnál sokkal szerényebb vállalkozásokra se ad mindig lehetőséget. Álmodozásnak tűnik-e tehát a videotechnika hazai fejlesztéséről írni jelenünkben? Tűnjék akár annak, hisz *Lenin*, aki idealistának még ellenségei által sem nevezhető, úgy vélekedett, hogy álmodozni nemcsak lehetséges, de szükséges!

A jövő perspektívája, gazdasági fejlődésünk kétségkívül összefüggésben vannak az iskolával. Az iskola a művelődést, képességfejlesztést, tehetség-gondozást szolgáló műhely, ahol a szocialista személyiség tudatos alakítása folyik, ahol a jövő szakemberei, az ország- és a társadalomépítői találhatók. Az iskola szerepe senki által nem vitatott, sőt egyesek túl is értékelik azt, amikor úgy vélekednek, hogy a holnap a ma iskolájától függ. Sajnos, a feltételek biztosítása, a korszerűsödés lehetőségeinek anyagi fedezete szem-

2. Jelenet az ITV egyik történelem műsorából

pontjából — nem is szólva a pedagógusok elismeréséről — , lényegesen szerényebb társadalmunk, mint az ún. sokak által megfogalmazott elvárásokban.

Tény, hogy az iskolavezetés, amelynek mai gondja az, hogy hová ültesse az osztálytermekben a megnőtt gyermeklétszámot, legfeljebb fantasztikus elképzelésnek tarthatja a képmagnós jövőt.

Az is tény, hogy a videotechnikával való ellátottság biztosítása elsősorban gazdasági kérdés, de nem csak az, ahogyan arra már az idézett írásában *Korompay Géza* is rámutatott.

A videotechnikai fejlesztés lehetőségei és problémái

A közelmúlt egyik tapasztalatának felidézése azért látszik szükségesnek, mert arra vall, hogy az előbb elkövetett, felismert hibát ki lehet küszöbölni. A Ho Si Minh Tanárképző Főiskolán és a többi tanárképző-tanítóképző intézményben a videotechnika megjelenése azzal járt, hogy a különböző feltételekkel, anyagi eszközökkel, szakemberekkel rendelkező intézmények különböző típusú képmagnetofont szereztek be, aminek következménye nem kíván bővebb kifejtést. Időre volt szükség ahhoz, hogy a problémát felismerjék és a további beszerzéseket koordináltan végezzék el.

Amennyiben az iskolák képmagnetofonnal történő ellátására sor kerül, eleve számolni kell az egységes rendszer kialakításával. Ez esetben csak olyan rendszer jöhet számításba, amely a tömeges gyártásra való tekintettel nem tőkés valuta-igényes, olyan, amelyet KGST-keretben lehet megvalósítani esetleges kooperációval, olyan, amelynek kezelése egyszerű, meghibásodási lehetősége aránylag kicsi, olyan, amely könnyen és gyorsan mobilizálható.

Volumenében nem azonos, de jelentőségében közel álló problémaforrás a képmagnószalagokkal való felszereltség biztosítása.

Jelenünk jellemzője az is, hogy a képmagnetofonnal rendelkező intézmények meglehetősen nehezen jutnak szalaghoz. A régieket, az elhasználdottakat problémás pótolni.

Alig lehet megoldhatatlan feladat a szalagok szocialista relációban történő tömeges előállítás, hiszen ennél már lényegesen összetettebb feladatokat is megoldott iparunk. Ahhoz, hogy ténylegesen iskolatelevíziós magnótár jöhessen létre iskoláinkban, jelentős mennyiségű szalagra van szükség. Olyan szalagokra, amelyek tartalmát csak bizonyos idő (a tartalom elavulása, korszerűtlenné válása, a minőség megromlása stb.) eltelte után kell megváltoztatni.

A képmagnetofon könnyebb kezelhetősége éppen úgy, mint előállítási költsége, szállíthatósága, valamint a szalagok tömeges előállítása és tárolhatósága azt a feladatot fogalmazza meg, hogy kazettás, elemmel és hálózati árammal egyaránt működtethető készülékekre lenne szükség.

Tudomásunk szerint a jövő, az iskolatelevíziós műsorok vonatkozásában is a színes technikával fonódik össze. Ez a tény azt is jelenti, hogy olyan képmagnetofonra van szükség, amely alkalmas a színes jelek rögzítésére is.

Az ide vágó szakirodalom tanúsága szerint, a világ legjelentősebb képmagnetofon előállításával foglalkozó cégei (pl. Philips) a kazettás készülékek gyártását szorgalmazzák. Az OOK bizonyára sokat tehet annak érdekében, hogy megismerve a világ iskolai alkalmazás szempontjából legpraktikusabb,

leggazdaságosabb készüléktípusát, típusait, esetleg az UNESCO segítségével megvásárolt licenc felhasználásával, javasolná a tömeges előállítását az arra legilletékesebbeknek.

Jelenleg a Szovjetunió kívül Lengyelország foglalkozik a szocialista országok közül képmagnetofon gyártásával. Az itteni tapasztalatok felhasználása szintén kézenfekvő. Arra kell törekedni, hogy a gazdasági mutatók figyelembevételével történő kiválasztás ne menjen a felhasználhatóság rovására.

Régi igazság, hogy a legdrágább az, ami rossz, hasznot nem hozó, felhasználhatatlan!

A készülékkel és megfelelő szalag mennyiséggel való ellátással egy időben kell fejleszteni országosan a gyors és pontos szervizhálózatot.

A tapasztalatok között ott szerepel az is, hogy az iskolatelevíziótól a pedagógusok közül számosan azért fordultak el a kezdeti lelkesedést követően, mert bizonytalan volt a készülék technikai állapota, gyakran okozott problémát a meghibásodás és sokáig váratott magára a szerviz, a készülék megjavítása.

A jelenlegi szervizgondok is arra ösztönöznek, hogy előre kell felkészülni a várható problémák megoldására. A drága eszköz csak akkor kamatozik, ha felhasználják!

Már most tapasztalható, hogy az aránylag kevés számú képmagnetofon meghibásodását körülményes javítani.

A szubjektív tényezők szerepéről

Kétséggkívül új helyzetet teremt a televízió megjelenésével szemben a képmagnetofon. Ez esetben egy ún. kiegészítő eszközről van szó, ami a befogadást alapvetően nem módosítja, viszont az alkalmazás körét tágítja, a lehetőségeket megsokszorozza.

A külföldi tapasztalatokat elemző szakirodalom, de szerény hazai ismereteink is arra vallanak, hogy a képmagnetofon kezelése igen gyorsan elsajátítható, közel olyan egyszerű – főleg a kazettás –, mint a magnetofon. Ha sikerül elérni, hogy a műsorokat az oktatócsomagok részeként vagy akár önállóan be lehet szerezni, ha az ún. képmagnótár megtalálható lesz minden iskolában, alig valószínű, hogy nehézséget okoz tanítónak vagy tanárnak az alkalmazás.

A műsorok felhasználhatóságát jelentős mértékben növeli az a tény, hogy a pedagógusok alaposan megismerhetik azokat akár a tanmenetkészítés időszakában. Váratlan szituációt nem okoz, hogy mást kap a képernyőn, mint amiről a kézikönyvben olvasott. Ez eleve biztonságérzetet ad, fokozza a pozitív beállítódást.

Beigazolt tény az is, hogy hamar meg lehet szokni a monitort. Amennyiben a televízióban az egyenes adás (pl. helyszíni közvetítés) és az ún. konzerv műsor (pl. mozifilm) vétele között alig észrevehető a különbség, hasonlóan kicsi az eltérés a képmagnetofon és a televízióból közvetlenül kapott kép és hanginger között.

Az magától értetődik, hogy a televízióban az egyenes adás, az ún. egyidejűség

varázsa kelt igazi feszültséget a nézőben. Nagyon valószínű, éppen ezért, hogy a jövő iskolatelevíziójának funkcionálása se képzelhető el csak a képmagnetofon közbeiktatásával. Gyermeknek és felnőttek egyaránt élményt adott és bizonyára ad a jövőben is az osztályfőnöki órákhoz kapcsolódó aktuális politikai adás-sorozat, amely a legfrissebb kül- és belpolitikai kérdésekre igyekszik választ adni. Az ilyen jellegű műsorok konzervként alig képzelhetők el.

A pedagógusok pozitív attitűdjéhez hasonlóan a tanulóké is a képmagnetofon alkalmazásának folyamatában. A műsor, ha az oktatás-nevelés fázisaihoz szervesen kapcsolódik, szinte észre se vehető, hogy a televízió képernyője monitorként funkcionál. A gyermekek a televíziót szeretik, hozzátartozik nézése, hallgatása a napi programhoz, nem valószínű, hogy körükben az iskolatelevízió negatív fogadtatásra talál. Az is természetes ua., hogy az esetleges többszöri ismétlés monotonitása káros a figyelemre, csökkenti az érdeklődést, gyengíti a hatást.

A tanulói attitűddel kapcsolatos az a megjegyzésünk is, hogy a képmagnetofont amennyiben rendszeresen alkalmazza a pedagógus, éppen úgy, olyan természetességgel fogadják a tanulók, mint jelenünkben akár az írásvetítőt.

Az alkalmazás didaktikai, metodikai problémái

A videotechnika térhódítása nemzetközi viszonylatban arra vall, hogy a jelentős költséggel való beruházás megtérül. Nyilvánvalóan az újjal szembeni felfokozott várakozás az esetek nagyobb részében csalódást okozhat. Az objektív nézőpontból történő megítélése a képmagnetofon felhasználhatóságának azt az állítást fogalmaztatja meg, hogy valóban nagyszerű eszközzel gazdagodik általa technikai apparátusunk, de szó sincs olyan mindent megoldó varázslatról, amely szükségtelenné teszi a médiák szerepét, a korábban alkalmazott eszközöket.

Az iskolatelevízió fejlesztése szempontjából is nagyon ígéretes a képmagnetofon széles körű elterjedése, de ez esetben is szükséges megjegyezni, hogy koránt sem old meg minden gondot.

Mire képes, mit tud az iskolatelevízióval kombinált videotechnika? Nem vitatható, hogy nagyon sokat, sokkal többet, mint nélküle. Ez a megállapítás azt az elvárást is sugallja, hogy az iskolatelevízióknak is szerepe lenne abban, hogy a videotechnika mielőbb, minél szélesebb körben alkalmazást nyerjen.

A videotechnika legfőbb értékét abban látjuk, hogy általa a pedagógiai folyamatba sokkal jobban illeszthető be az iskolatelevízió műsora. A pedagógus ott és akkor él vele, illetve a műsor egy-egy részletével, ahol és amikor jólak látja, szükségesnek véli. A folyamatba történő zökkenőmentes beépítése a műsornak kizárja a mozizáshoz hasonló „tévézést”. Nem különül el egy mástól a tanóra bevezető része, a műsor vétele és feldolgozása. Elképzelhető, hogy a műsor vagy annak részlete az óra bevezető vagy éppen befejező szakaszában kap helyet.

A pedagógus tervező tevékenysége éppen úgy, mint a tényleges nevelő-oktató munkája szempontjából lényegesen nagyobb eredményt ígér. Idáig az egyik problémaforrás az iskolatelevízió műsorainak felhasználásával

3. Nemzetközi iskolatelevíziós konferencia Egerben

kapcsolatban az volt, hogy sok esetben az éves műsornaptár nem készült el, illetve érkezett meg időben az iskolába. Miután az órarend már a falon függött, az iskolavezetés nem szívesen módosította az iskolatelevízió miatt azt, ami igen nehezen, sok-sok tényező figyelembevételével készült el.

A tanmenetkészítéskor figyelembe vehető eszközök, segédeszközök, médiák sora a „konzerv” iskolatelevíziós műsorokkal sokkal gazdagabbá válik.

A pedagógus távlati, egész tanévre szóló felkészülését a videotechnika felhasználásának lehetősége hatékonyabbá teszi. Ez a megállapítás adaptálható a tanórákra való felkészüléssel kapcsolatban is, hiszen a tanítók, tanárok közvetlenül a műsor felhasználása előtt lejátszhatják maguknak akár többször is.

Pontosan ismerve a műsorok minden részletét, lehetőség van arra is, hogy újabb eszközöket, a pedagógiai céloknak megfelelő médiákat válasszon a meglevő mellé. Olyanokat, amelyek tovább fokozzák az élményszerűséget, a hatást. Így elképzelhető feladatlapok, tesztek stb. készítése is a műsorokhoz. Az eredményes munkát szolgálja a munkaformának, az alkalmazott eljárásnak megtervezése, ami a felhasználható információhordozók ismeretében sokkal szerencsésebb.

A videotechnika alkalmazása esetén nemcsak a tervezés válik pontosabbá, realisabbá, de lényegesen nagyobb hatékonyságot ígér a konkrét pedagógiai feladatok megvalósítása szempontjából is.

Az új ismeret közlésétől az ismétlésig, gyakorlásig szinte minden didaktikai

feladathoz alkalmazható, természetesen a műsor jellegéből következően. A tanóra keret bizonyára még sokáig megmarad pedagógiai gyakorlatunkban, így azzal eleve számolnunk kell.

Figyelembe veendő ua. az is, hogy a tanóra mellett felhasználható a szalagon, kazettában rögzített iskolatelevíziós műsor napközi otthoni foglalkozáson, különböző úttörő vagy KISZ-es rendezvényeken, szakkörben, konzultáción, korrepetálás alkalmával stb. Mivel az adásidőhöz nem kell alkalmazkodni, így a műsorok a pedagógiai céloknak megfelelően bárhová beépíthetők.

Mód nyílik arra is, hogy a gyengébb tanulóknak akár többször is bemutassuk a műsort, amely vetítés közben megállítható, a kép kimerevíthető. A pedagógus közben felhívhatja a figyelmet az esetlegesen nehezebben érthető jelenségekre, kevésbé érthető folyamatokra stb.

A képmagnetofon jó szolgálatot tehet az előzőek mellett a tanulók egyéni korrepetálásának folyamatában és nem utolsósorban önművelésükben.

Az iskolák ún. nyitott napjai sok lehetőséget adnak arra, hogy a szülők közvetlen tapasztalatokat szerezzenek az iskola belső életével, mindennapi munkájával kapcsolatban. A videotechnika alkalmazása esetén az egyes órákról, foglalkozásokról készült felvételek bemutatása a szülők számára épp olyan jó eredménnyel járhat, mint egy-egy iskolatelevíziós műsor bejátszása szülői értekezleteken, szülők iskolájában, a kommunista szülők aktíváján stb. Ilyen szempontból nagyon jó lehetőséget ígér a családi életre nevelés műsorainak a szülőkkel való megismertetése.

Az eredményes alkalmazás feltétele az eszközzel, médiával való bánni tudás. Tényként állítható, hogy már a jelenlegi tapasztalatok is éppen ezért rendkívül kedvezőek, mert az esetlegesség, mint problémaforrás kizáródik. A pedagógus tudja hogy mi van a kazettában, milyen célokat szolgál, milyen tartalmat hordoz, lejátszása mennyi időt vesz igénybe, hogyan differenciálható, szakaszolható, milyen részletek kívánnak ismétlést, milyen információk tesznek szükségessé újabb eszköz bekapcsolását, szóbeli közléssel történő kiegészítést stb.

Mindezek az ismeretek azt is eredményezik, hogy a pedagógus lényegesen magabiztosabban, tudatosabban, a túlzott feszültségtől mentesen készülhet fel, majd válhat irányítójává a pedagógiai folyamatnak. Az így előkészített eszköz, információhordozó sikerélményt ígér, ami növeli a média iránti érdeklődést, fokozza a kedvet, még pozitívabbá teszi a beállítódást.

A felhasználhatóság szempontjából különösen sokat ígér a videotechnika az ún. komplex intézményekben, ahol a gyerekek iskolai munkája mellett szolgálhatja a felnőttoktatás, illetve a közművelődés ügyét is.

Bizonyos, hogy a dolgozók iskolájában jelentősen növelné a pedagógiai munka hatékonyságát az iskolatelevízió számos műsora. Mivel a dolgozóknál a tanórákra késő délután és este kerül sor, ehhez az iskolatelevízió adásideje nem alkalmazkodhat. A képmagnetofon azonban ez esetben is képes megoldani az „órarendi egyeztetés” nem könnyű problémáját.

A közművelődés akár az ismeretterjesztés, könyvtármunka stb. keretében szintén jól kamatoztathatná a videotechnika segítségével rögzített és bemutatott iskolatelevíziós műsorokat.

Szinte valamennyi iskolatelevíziós műsornak lehet demonstráló szerepe, de betölthetnek egyéb funkciót is. Mindez az alkotók számára is újabb lehetőségekkel, egyben újabb feladatokkal is növeli a meglévőket.

Az előzőekben vázolt néhány didaktikai, metodikai probléma is jelzi, hogy újabb nagyszerű perspektívát ígér, ma még szinte beláthatatlan lehetőségekkel rendelkezik a videotechnika. Remélhető tőle többek között az iskolatelevízió műsorai alkalmazásának fellendülése. A régiek mellé új híveket toboroz a közös ügynek.

4. A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Oktatástechnológiai Csoportja videofelvételt készí tanárjelölt tanításáról

Következtetések — tanulságok

A televízió gyors térhódítása nemzetközi és hazai viszonylatban egyaránt számos változást idézett elő. Hamar megjelent a képernyőn az iskolatelevízió emblémája, ami azt is jelenti, hogy a televízió egyike lett azoknak az eszközöknek, amelyek helyet kértek maguknak a tantermekben is. Az új eszköz önálló funkciókat is betölteni képes médiává fejlődött és egyre több hívet toborzott a pedagógusok körében.

A szocialista és a tőkés országok iskolatelevíziói különböző okok miatt kezdték el sugározni műsoraikat, így az alkalmazás is jelentős eltérést mutat. A Magyar Iskolatelevízió az eltelt két évtized alatt bizonyított. Nemzetközi

összehasonlításban is megállja a helyét. Gazdag műsorstruktúrája sok lehetőséget ígér. A pedagógusokkal partnerviszonyt keresett és talált. Ua. meg kell állapítani, hogy annak ellenére sem volt képes úgy alkalmazkodni a felhasználókhoz, az iskolákhoz, hogy problémamentesen lehessen műsorait beépíteni a pedagógiai folyamatba.

Gondot okozott az órarendi egyeztetéstől kezdve, a műsoridő terjedelme, a tartalom sokszor ismeretlen vagy váratlan volta, a technikai apparátus meghibásodása . . . Ez az oka annak, hogy számos híve elpártolt az iskolatelevíziótól, jöllehet a műsorok a régebbiekénél sokkal értékesebbek, tartalmasabbak, metodikai szempontból is korszerű ötleteket adók.

A videotechnika megjelenése kétségkívül határkövet jelent a fejlődés folyamatában. Várható általa az iskolatelevízió műsorainak felhasználhatóságát, az alkalmazással kapcsolatos számos probléma megoldása.

Hazánkban szerény tapasztalatokkal rendelkezik a videotechnika felhasználása, hiszen oktatási intézményeinkben csak elvétve található. A külföldi példák, valamint a pedagógusképző intézmények gyakorló iskolái egyértelműen mutatnak rá arra a tényre, hogy a fejlődés egyik útja bizonyára ebben az irányban keresendő.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a képmagnetofon iskolai alkalmazása több funkció betöltését eredményezi. Ebből adódik, hogy meg kellene előbb találni a szocialista kooperáció keretében a kazettás, színes műsorok rögzítésére is alkalmas képmagnetofon iskolai célra történő kifejlesztését és tömeges gyártását. Meggyőződésünk, hogy e befektetés kamatostól térül meg.

A megváltozott körülmények az iskolatelevízió vezetőit is arra kell, ösztönözzék, hogy új koncepciót alakítsanak ki, amely figyelembe veszi, hogy az ún. egyenes adások mellett konzerv műsorok készítésére is kell vállalkoznia, amelyek az OOK, illetve a TANÉRT sokszorosításában, akár oktatócsomag részeként kazettákban jutnak el a címzettekhez az iskolatelevízió magnótárát alkotva, amelyből ott és akkor alkalmaznak egy-egy műsort, ahol és amikor annak szükségét látják.

Minden remény megvan arra, hogy a videotechnika széleskörű alkalmazása a közeljövő programjába kerülhet, hogy az iskolatelevízió nagyszerű szövetségessé le a képmagnetofonban.

IRODALOM

- Antal Judit: Az angol ITV első öt éve után
Rádió és Televízió Szemle, 1965. 5.
- Arató Endréné: A televíziós tanítás problémáiról
A Tan. Munk. 2. évf. 1964. 12.
- A televízió, a nevelés és az oktatás
Rundfunk und Fernsehen, 1972. 4.
- Az ITV szerepe az oktató-nevelő munkában
MRT tantárgypedagógiai tárgyú időszakos kiadványa Bp. 1967.
- Ádám Sándor: Javaslat a magyar multi-media rendszer kialakítása
Ped. Szle. 25. évf. 1975. 7–8.
- Ágoston György: Az audiovizuális technikai eszközök alkalmazásának pedagógiai és lélektani jelentősége
Ankét a felsőoktatás korszerű technikai eszközeire Bp. FTKP 1968.
- Bakó Kálmánné: Televíziós oktatás az általános iskolában
Audioviz. Közl. 8. évf. 1971. 5.
- Bergman, E.: A bajor ITV hatékonyságának vizsgálata
Film Bild Ton 1970. No. 1.
- Béky Lőránd: Az iskolatelevízió új 5. osztályos orosz sorozatáról
Módszertani Közl. 13. évf. 1973. 2.
- Bodó László: Az iskolatelevíziós órákról
Tévépedagógia 1979/1.
- Bodó László: Tanácskozás az ITV-ről
Ped. Szle. 1965. 7–8.
- Bóta István: Tanácskozás az oktatófilmekről és az ITV-ről
Köznevelés 24. évf. 1968. 15–16.
- Boverman, V. B.: A televíziós órák szervezésének tapasztalatai
Szredueo Special'noe Obrazovanie 1966. No. 4.
- Cassirer, H.: A televízió és az oktatás
UNESCO, Párizs 1960.
- Costello, L. F. – Gordon, G. N.: Televízió az oktatásban
New York, 1965.
- Erdey-Grúz Tibor: Vélemények, nézetek az ITV munkájáról és jövőjéről
Tévépedagógia 1979/1.
- Faragó László: Az ITV-s konferencia néhány tanulsága
Tévépedagógia 8. 1972.
- Falus Iván: A videotechnika alkalmazása a nyolcvanas években OOK 1980. (Kézirat)
- Fekete József: A televízió és a programozott oktatás néhány kérdése
Tévépedagógia 6. 1970.
- Fleming, E.: A televízió szerepe az oktatásban és nevelésben
Varsó, 1963.
- Gábor István: Új fejezet az oktatásban
Élet és Irodalom 8. évf. 1964. 9.
- Gál István: Az ITV bázisiskolája Egerben
Audioviz. Közl. 14. évf. 1977. 6.
- Gyaraki F. Frigyes: Az ITV-s adások és oktatófilmek kísérő anyagai készítésének és felhasználásának elvei
Audioviz. Közl. 7. évf. 1970. 6.
- Gál József (szerk.): A mágneses képrögzítés felhasználása az oktatásban és a közművelődésben
Bp. O.M.F.B. 1978. (Kézirat)
- Győry Gábor: Az ITV felhasználásáról
Ped. Szemle 15. évf. 1965. 2.
- Hadházi Tibor: Televíziós tanítási óra hatékonyságának vizsgálata
Módszertani Közl. 12. évf. 1972. 5.
- Heikkineu, V.: ITV hatékonysága Finnországban
ITV Hírei, Bp. 1967/68.
- Hetey András: Az ITV alkalmazása a tanárjelöltek gyakorlati képzésében
Felsőoktatási Szle. 20. évf. 1971. 10.

- ITV-s oktatás Indiában műholdakkal
The Times Educational 1975.
- Jakovleva, O. D.: A televízió iskolai alkalmazásának tapasztalatai
Szovjetszkaja Pedagogika 1966. No. 5.
- Jegorov, W. V.: Az iskolatelevízió néhány esztétikai problémája
Tévépedagógia, 1979/2.
- Kálmán György: A televízió iskolai alkalmazásának tapasztalatai
Tévépedagógia, 8. 1972.
- Kelemen Endre: Képmagnó és televízió az oktatásban
Tévépedagógia, 1979/1.
- Kelemen Endre: Az ITV és a nevelés
Tévépedagógia 7. 1971.
- Kelemen Endre: Az ITV szerepe a tanulás irányításában
Audioviz. Közl. 9. évf. 1972. 3.
- Kelemen László: Aktivitásra és szellemi önállóságra nevelés az ITV, IR és az oktatófilm segítségével
Tévépedagógia, 7. 1971.
- Kelemen László: Vélemények, nézetek az ITV munkájáról és jövőjéről
Tévépedagógia, 1979/1.
- Kiss Árpád: Várható pedagógiai fejlődésünk – különös tekintettel az ITV-re –
Tévépedagógia 7. 1971.
- Kiss Árpád: Iskolatelevízió és didaktika
Tévépedagógia, 1979/1.
- Koezka János: Az ITV szervezeti és didaktikai, metodikai problémái külföldön
Tévépedagógia, 8. 1972.
- Kovács Barna: A természettudományi műsorok hatékonyságának feltételei
Tévépedagógia, 1971. 7.
- Korompay Géza: A magyarországi videotechnika fejlesztésének lehetőségei az 1980-as években
OOK. 1980. (Kézirat)
- Légrády József: Így tanítunk ITV-vel
Audioviz. Közl. 12. évf. 1975.
- Lyle, J.-Sola, P.-Thiel de Saum, W.: Az oktatási televízió és közönsége
Párizs, 1971.
- Nagy Andor: A televízió és a pedagógia
Tankönyvkiadó, Bp. 1977.
- Nagy Andor: A televíziós órák módszertani problémái
Tévépedagógia, 8. 1972.
- Nagy Andor: Az ITV műsorainak optimális hatásfokkal történő beépítése a pedagógiai folyamatba
E.T.T.K. 1979.
- Nagy Andor: Ob iszlebovanyi voszpitaljnom roli televigyenijje
Metodika i. tehnika, Moszkva, 1972.
- Nagy Sándor: Modern technikai eszközök nevelésmódszertani kérdései
Tévépedagógia, 7. 1971.
- Nagy Sándor: A tananyag és az oktatási folyamat tervezésének időszerű kérdései
Tankönyvkiadó, Bp. 1979.
- Poltorak, C. I.: Az ITV a történelem tanításban
Prepadovanie isztorii v skole 1973. No. 6.
- Presszman, L. P.: Az ITV adásainak pedagógiai követelményei
Szovjetszkaja Pedagogika, 1966. No. 6.
- Sándor György: A televízió és közönsége
Gondolat, Bp. 1973.
- Sándor György: Az oktató televízió
Társadalmi Szle., 21. évf. 1966. 11.
- Sándor György: Művészet a televízióban
Tévépedagógia, 1969/2.
- Somos Lajos: Nemzetközi iskolafilmes és iskolatelevíziós konferencia Egerben
Tudósító, 1968. 3.

- Sylvester András: Az iskola és a többiek
Népművelés, 20. évf. 1973. 8.
- Szabó Endre: Az ITV bázis-iskolájának munkája
Audioviz. Közl. 14. évf. 1977. 6.
- Szanyi István: Hogyan vezessünk le egy televíziós órát?
Köznevelés 21. évf. 1965. 7.
- Szűcs Pál: Az oktatástechnikai eszközök és anyagok alkalmazásának kérdései
Ped. Szle. 29. évf. 1979. 10.
- Tar János: Somogyi nevelők az ITV-ért
Köznevelés, 21. évf. 1965. 24.
- Újhegyi Lajos: Az ITV adások értékelése
Audioviz. Közl. 11. évf. 1974. 5.
- Újhegyi Lajos: Az ITV és szerepe a fővárosi általános iskolákban I – II.
Audioviz. Közl. 9. 1972. 3 – 4.
- Virág Sándorné: Televízió és oktatás
RTV Szemle, 4. évf. 1972. 4.
- Zukovits Imre: Az ITV adásainak felhasználása a számonkérésben
Tévépedagógia, 3. 1968.